

na veliko širšo podlago. Ako bi bil tovariš Hreščak prebral »Spominski spis«, bi spoznal Zavezino delo v 25 letih njegovega obstanka. Prepričal bi se bil, da to delovanje ni tako malenkostno in brezpomembno, kakor bi on rad; prepričal bi se bil, da smo že razpravljali o vsem tem, česar on pogreša pri Zavezinem delovanju. Razpravljalo se je o narodnosti in narodni vzgoji, o gojitvi značajev itd. itd. Da smo učitelji za popolen demokratizem, se razume samo ob sebi, saj drugega biti ne moremo nego demokrati. Tovariš Hreščak pa se o vsem tem ni mogel prepričati iz »Spominskega spisa«, ker ga ni prebral, ampak doposlanega mu — vrnil.

Tudi urednik »Naših Zapiskov«, dr. Tuma, bi se bil premislil, preden bi bil sprejel v svoj list tako krivično kritiko, ako bi bil obdržal in prebral poslani »Spominski spis«. A tudi on nam sporoča, da nam je knjiga pri njem na razpologo toliko časa, dokler mu naprej ne povrnemo pošiljatenih stroškov. — Tako piše urednik in lastnik »Naših Zapiskov«, ki ob istem času prosí pri učitelstvu duševne in gmotne podpore za svoje glasililo!

Kaj je Zaveza storila za izboljšanje gmotnega stanja slov. učiteljstva, bi lahko izprevidel tovariš Hreščak iz dotičnih vrst v »Spominskem spisu«. — Ako nismo dosegli dosedaj še uresničenja svojih zahtev, ni krivda v nas, temveč v avstrijskih razmerah. Zaveza je storila v tem pogledu vse, kar je bilo mogoče storiti. Če nam pa pove tov. Hreščak sredstvo, s katerim prisilimo merodajne kroge, da nam regulirajo plače tako, kakor se glase naše zahteve — kako prisiliti v to n. pr. na Kranjskem Šusteršiča, Lampeta, Zajca in Jarca, kako v sežanskem okraju tiste »birte«, ki so vzeli učitelstvu draginjno doklado — mu ne bo hvaležno le slovensko, temveč vse avstrijsko učiteljstvo.

Ako bi bil Hreščakov članek pisal v »Slovenskem Učitelju« urednik in katehet Čadež, bi se temu ne čudili, ampak bi prezrl napad, da nas pa tolče s polenom iz zasede v Zavezi včlanjen član, to pa ni dostojno, ni pošteno, tega pa ne moremo prenesti molče in to tem manj, ker je dal povod našim sovražnikom za napade od njihove strani! To je edini uspeh njegovega dela!

Stvar je takoj zagrabil naš vsečastivredni in resnicoljubni »Slovenec« ter zatrobil v svet, da Zavezino učiteljstvo vidno hira.

V članku »Propadanje liberalnega slov. učiteljstva« pogreva z drugimi besedami isto hrano kakor Hreščak v »Naših Zapiskih«, da namreč tavamo tjavendan brez programa in načel, da nas skupaj drži le par fraz. »Slovenec« piše z ozirom na Hreščakov članek:

»Danes nimajo liberalni učitelji drugega kakor par listov, ki jih nihče ne bere in nihče ne plača. Ta mizerija in onemoglost učiteljske liberalne organizacije je postala zadnje čase že precj nevarna za to jalovo družbo. Nekateri brihtni učitelji so namreč sprevideli, da bo vse skupaj vzelo žalosten konec, so že začeli javno hujskati proti Zavezí, da

* Nam se sploh čudno zdi, da je dr. Tuma, ki je sam visoko izobražen mož, sprejel v svoj list, ki naj velja za znanstveno revijo, članek, katerega bistvo je sama negacija in samo pavšalno očitjanje brez vsakega pozitivnega dokaza. S tem je ustregel samo svojim in našim sovražnikom, koristil pa ni nikomur. Uredn.

Rajni nadučitelj je bil vzoren učiteljski odgojitelj, iskren prijatelj, zgleden rodoljub, kremenit značaj, bil je mož. Da, bil je vrl tovariš, bil je blag značaj. Kdor ga je poznal, ga je moral čislati, spoštovati. Pokojni Kaukler ni bil le vzor učitelja, vzgojitelja, on je bil naobražen mož, čedne zunanosti, prijaznega in priklupljivega vedenja ter zaradi tega obče čisljan in spoštovan. V družbi je bil priljubljena oseba, s svojim zdravim humorjem je zabaval vsako družbo.

Stanovska čast in stanovski ponos sta zavzemala pri njem visoko stopnjo. To je pokazal prav pogosto v raznih okoliščinah.

Da je bil marljiv ud in skoraj vedno odbornik učiteljskega društva, bodi le mimogrede povedano. Poudarjati pa moram, da ni iz lahka nikoli zamudil katerega društvenega zborovanja, dokler mu ni tega zabranila za vselej mučička ga bolezen. Naj bi ga v tem posnemali tovariši!

Kot vzor voditelj tako velike šole, kot izvršten učitelj in za izdelovanje globoko preiščenih uradno-konferenčnih vprašanj je dobil od šolskih oblastev dokaj pohvalnih dekretov; zadnjega pa niti čital ni več, ker je došel par dni pred njegovo smrtjo.

bi se vsa ta liberalna komedija čimprej podrla.

Tako piše »Slovenec« in vriska poln škodaželnosti; povod zato pa mu je dal Hreščakov maščevalni napad v »Naših Zapiskih«.

Zato ga »Slovenec« prav lepo pohvali in v nebo kuje njegovo brihtnost ter ponatisne njegov članek. Konča pa: »Zares krasne razmere! 25letnico so praznovali, pa nazadnje sami ne vedo, čemu in zakaj? 25 let že pišejo, zborujejo, pobijajo klerikalizem, in nazadnje sami sebi priznajo, da so vlekli drug drugega. 25 let bobnajo, da bo takrat narodna kultura na višku, ko bo liberalen učitelj komandiral ves slovenski narod, sedaj pa si sami sramežljivo namežikujejo, da je namesto narodne kulture samo neumnost liberalne učiteljske organizacije na višku. Imajo že sicer nekaj listov, a so vsi brez pomena. Notri je samo prepisane nekaj liberalne mladosti iz nemških listov in prestavljenih nekaj fraz iz nemške liberalne učiteljske literature. Domačega ni ničesar! Od vse liberalne učiteljske glorioje ni ostalo drugega kakor kup lenobe, nevednosti in smešnosti! Gre se samo za to še, da se bo ta stvar spodobno spravila s sveta in ne bo delala učiteljstvu sramote. Jelenc, Dimnik, Gangl, ali slišite puntarje? Armada se punta in vas zmerja za brezglavne in breznačelne coklarje.«

Da nas napada, sramoti in zaničuje naš načelni sovražnik — mednarodni klerikalizem — svobodna mu pot, a da imamo človeka v svoji sredi, ki strelja na nas iz zasede brez povoda in utemeljitve ter potiska sovražniku orožje v roko, tega ne moremo in ne smemo trpeti. To smo dolžni svoji časti in slovenski javnosti nasproti! To zahteva naša stanovska zavdnost in naša stanovska disciplina.

Ker s posamezniki nima Zaveza direktne stika, se moramo obrniti na Sežansko učiteljsko društvo, katerega član je prizadeti tovariš ter po katerem je član tudi Zaveze. Zato predlagam:

1. Sežansko učiteljsko društvo kot član Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev ukreni vse potrebno, da se ne bo naša s trudom in žrtvami zgrajena stanovska organizacija neosnovano napadala od organizovanih članov ter da se s tem ne bo od nas samih dajalo orožja v roke principalnemu sovražnikom naprednega slovenskega učiteljstva! S tem se krši stanovska disciplina!

2. Stanovske zadeve naj se v dostojni in stvarni obliki rešujejo v stanovskih organizacijah in stanovskih glasilih, kjer se nikomur ne krati svobode, besede in peresa! To zahteva stanovska disciplina!

3. Dolžnost vsakega organizovanega posameznika in vsake organizovane enote je, da gradi in izpopolnjuje, ne pa da razdira, smeši in pavšalno natolcuje! Treba nam je pozitivnega dela, ni nam pa treba gole negacije!

Vabimo na svoj občni zbor, ki se vrši dne 2. februarja 1914, ob polu 11. uri dopoldne v združenem lokalu v Celju. Breg št. 26, s sledečim dnevnim redom:

1. Poročilo načelstva. — 2. Poročilo nadzorstva. — 3. Potrjenje računskega zaključka. — 4. Event. volitve v načelstvo in nadzorstvo. — 5. Slučajnosti.

Učiteljska gospodarska in kreditna zadruga v Celju,

registrovana zadruga z omejeno zavezo.

Ludovik Černež, l. r. Fran Voglar, l. r.

Kdo bi si bil mislil, ki je poznal moža korenjaka, da se bo že lani poslovil za vsekar od svojih tovarišev, ki jim je bil vedno v vsaki reči najboljši svetovalec.

Prezgodaj, dragi nadučitelj — Te je odtrgala usoda od Tvoje rodovine, ki žaluje za dobrim očetom, prerano si moral zapustiti krog tovarišev sotrpinov, a Tvoj duh bo živel tudi naprej med nami, ki Ti ob slovesu želimo: Dolgo naj živi Tvoj spomin! V. Kajnih.

† Štipko Jelenc.

Življenjepisna črtica.

(Konec.)

Zadnji dnevi.

Strudila ga je težka hoja. S. Gregorčič.

Koncem maja leta 1912 je moral smrtno bolan v bolnišnico, odkoder je prišel čez dva meseca nekoliko boljši domov. Nobil pa je v sebi že kal smrti, a daš je slutil, da popolnoma nikoli več ne okreva, je vendar upal, da ta bolezen še ne bo smrtna. Zaradi bolezní je bil najprvo začasnó, potem pa meseca avgusta 1913

V Bistrenje pojmov!

Na zadnjem shodu goriškega slovenskega učiteljstva v Gorici se je zdelo tovarišu Rakovščku potrebno manifestirati svoje politiško prepričanje. »Učitelj mora biti naroden!« je zadelo po prostorni dvorani zlatojelenskega hotela. Stentorski je bil ta glas, in gotovo ni nihče bolj prepričan kot jaz, da mu je prišel resnično iz njegovega globokega prepričanja. Toda, kolega Rakovšček, vkljub vaši iskrenosti, o kateri ne dvomim niti najmanj, vkljub vašemu globokemu prepričanju, ki ga spoštujem kot prepričanje vsakogar, vkljub visoki tonovski poziciji tega politiškega gesla in mogoče ravno zaradi tega trdim, da je to vaše geslo brez vsebine. Ali pa če hočete; njegova vsebina je tako bogata, tako raznovrstna, vlija mu zaradi specifičnih avstrijskih politiških formacij, da je postalo danes to geslo že »Mädchen für Alles«. In ravno zaradi te svoje elastične narave, zaradi heterogenitete pojmov, ki jih vsebuje, je to geslo brez vsebine. Če se rabi danes ta beseda ob vsaki primerni in neprimerni priložnosti in to še brez vsakega komentarja ali vsaj omejitve, je to le igra z besedami, manipulacija s frazami. V interesu stvari je torej, kolega Rakovšček, in sicer one stvari, ki vam je gotovo jako na srcu, da daste geslu, ki ste ga zaklicali v memento vsem svojim tovarišem, tudi vsebino, da ta pojem pojasnite in opredelite. Šele potem, ko bomo vedeli, kaj hočete, lahko govorimo dalje, ko bomo poznali predmet, lahko diskutiramo o njem. Dokler pa tega nimamo, se nam lahko zgodi, da govorimo edine besede drugzega, da se pripravimo zaradi stvari, katere pojmi se nam krijejo, da solgashamo tam, kjer se nam nazori križajo, da zaidemo v tem prerakanju brez smotra in vsebine v sfero praznih besed — v boj za oslovo senco.

Prosim vas torej, kolega Rakovšček, da nam poveste jasno in razločno, kako si predstavljate učiteljevo narodnost in njegovo narodno politiko. O tej stvari nismo imeli učitelji še nikake akademične razprave, potrebujemo je pa kot riba vode. Izprožite vsaj, zalučajte prvi in izpolnili boste vrzel, ki jo občutimo dan za dnevom neprijetnejše. Dolžni ste nam to pojasnilo, ker zahtevate kategorično, da bomo narodni!

Da se izognem vsakemu nesporazumljenju, hočem biti v teh sklepnih vrstah nekoliko konkretnjši. Vzemimo slučaj: Učitelj hoče biti na vsak način naroden politik, kot zvest sin svojega naroda smatra to devizo že a priori kot suprema lex vsake politiške delavnosti. Vprašam vas, kolega Rakovšček, ali zadostuje temu učitelju vaše politiško geslo, da se bo znal ravnati v vseh posameznih slučajih, na katerih je politika tako silno bogata? Ali bo mogel sploh s pomočjo vaše besede prodreti v bistvo politike, ali mogoče dobiti vpogled v silni kompleks gospodarskih vprašanj in narodno-ekonomskih razvojnih tendenc? Kako stališče naj zavzame z ozirom na militarizem, ljudsko izobrazbo, carinske tarife, splošno higieno, državno pravo, občinsko, deželno in državno administracijo, obdačenje itd.? Kako si mora predstavljati ta narodni učitelj razrešitev socialnega vprašanja? Čigave interese naj zastopa naroden politik v vseh onih mnogih slučajih, kjer se križajo interesi različnih slojev?

To je torej nekaj vprašanj, ki mi jih vaše deviza pušča deloma odprta, ali pa mi daje na vsako vprašanje več odgovorov, kar se pravi, da je pri narodnem politiku pripuščen rešitev mnogih vprašanj popolnoma subjektivnemu naziranju.

stalno upokojen. Preselil se je, kakor že prej omenjeno, v Kandijo, da bi dobil tam po viharjih in bojih mirno zatišje, kjer bi lahko brez skrbi, ki so mu bile ves čas najzvestejše spremljevalke, preživel večer svojega burnega življenja. Večkrat je citiral Horacijeve besede: »Beatus, qui procul negotiis...«

Izprehajal se je po lepi novomeški okolici, z njim je hodil njegov ljubljeneč, mali črni psiček. Spomladi je cepil drevesa na vrtu ali pa počival v senci nad Težko vodo.

Življenje ga sicer ni razočaralo na prijeto stran, pač pa ravno nasprotno, a njegova trdna volja, bister razum in kremenit značaj so ga vedno podpirali v smelem vzletu, da lahko po vsej pravici reklamujemo zanj pridevek: mož dela! — Bil si je v svesti, da ni zaman preživel svojega življenja. Bil ni le ljudski učitelj, marveč tudi učitelj ljudstva.

Koncem junija 1913 se mu je bolezen zopet poslabšala. Iskal je pomoči povsod; šel je v Ljubljano, šel za 14 dni na Dunaj na kliniko, kjer so ga zdravili z radijem. Pomoči ni bilo več. V upanju, da morda vendarle okreva, je prenašal vse strašne

Jasno je, da nam deviza »naroden« ne more biti politiški program, ker pripušča tudi ekstremnim narodnim indidividijem prosto roko v premmogih vprašanjih, kar pa silno otežuje vsako trdno organizacijo in smotno delo. Zadnja konsekvencia ekstremnega individualizma pa vodi v anarhizem.

Nisem postavil teh vprašanj, da bi mi nanje odgovarjali, le v dokaz so, da samo geslo »narodna politika« ni dovolj jasno, da bi mi nudilo v vseh politiških vprašanjih točen odgovor, da mirno lahko trdim, da si s tem geslom v veliki večini slučajev, ne morem absolutno nič pomagati.

Z ozirom na to smatram torej za nujno potrebno, da daste svoji politiški devizi kako vsebino, ker drugače jo je treba smatrati le za frazo in politiški »slager«.

Ponavljam, da prosim le vsebine vašega enostavnega politiškega programa in ne odgovora na ta članek.

Alojzij Hreščak.

Opomba uredništva: Ta članek nam je poslal tovariš Hreščak že dne 8. pret. mes., a priobčili ga nismo doslej iz dveh razlogov: Prvič nas je oviralo tarifno gibanje med tiskarniškim osebjem, drugič pa se nam zdi primernejše, da začnemo z debato v začetku novega letnika. In da se debata začne, to je gotovo! Končala pa se bo z dokazom, da ni deviza tov. Rakovščka niti fraza niti politiški »slager«, nego program naprednega slovenskega učitelja! — S priobčenjem tega članka pa iznova dokazujemo, da stojimo na stališču svobodnega izražanja in da ne mašimo nikomur svojcev ust, kakor bi nekateri radi dokazali — brez dokazov!

Desetletnica maturantov iz l. 1903 s koprškega učiteljskega.

V juliju 1903 je maturiralo na slovenskem oddelku bivšega c. kr. učiteljskega v Kopru 14 Slovencev.

Prejemši zrelostna izpričevala, so se razkropili po Slovenskem. Stisnili so si v slovo krepko roke, si voščili obilo sreče v novem stanu in odšli v svet.

Pionirji prosvete so se imenovali in ponosno dvignjene glave so šli na delo urit omiko med ubogi naš narod. Tožna Istra je sprejela nekatere, drugi so jo urezali na kršni Kras, nekaj jih je zrló bregove bistré Soče, eden pa se je ustavlil v Trstu, omamljen po očarujočem pogledu na sinjo Adrijo. Samo enega je po-tegnila nase zelena Štajerska. Kranjske se je ta letnik izognil.

Zdaj je že 10 let preteklo v večnost, in vsi so še v vrtincu življenja, še vedno na delu za premmogokrat tako nehvaležni rod.

Koliko prevar, koliko strtih upov znamenujejo lahko v dnevniku svojega življenja! V kupo navdušenja, v posodo idealnega hrepenenja po svobodi, po omiki in napredku jim je nakapljalo toliko strupa, da zro danes ob proslavi desetletnega jubileja, kar so prekoračili prag življenja, s tožnim srcem na mladostno vzhlicenost, na moment, ko so poslegli po imenovanjskih dekretih, veseleč se truda za kulturo.

Vendar je dan snidenja po desetletni ločitvi dokazal, da nas življenje ni ubilo. Mladostno navdušenje se je umaknilo resnemu preudarku, idealizem je koncediral mesto zdravemu realizmu.

Dne 27. m. m. smo se zbrali v Trstu. Okrog pol 11. dopoldne smo bili že skupaj

bolečine vdano in junaško. Dne 10. oktobra je legel in ni več vstal.

Dne 26. novembra ob 4. uri zjutraj je mirno umrl.

Pogreba se je udeležilo poleg novomeškega uradništva in mnogoštevilnega odličnega občinstva s c. kr. okrajnim šolskim nadzornikom čez 20 tovarišev in tovarišic iz bližnje okolice. Izpoved je vodila domača duhovščina, v kapeli na pokopališču pa je prevzel izpoved sam prošt dr. S. Eibert, ki je zopet pokazal svojo naklonjenost napram učiteljstvu in se rajnemu plemenito maščeval, ker sta si za življenja v c. kr. okrajnem šolskem svetu mnogokrat stala nasproti kot bojevnik in nasprotnik.

Tako se je zrušil v prezgodnji grob zopet eden naših močnih stebrov, legel je k večnemu počitku mož, ki so ga zaradi njegove pravicoljubnosti in značajnosti preganjali baš oni, ki naj bi imeli v zakupu varstvo pravice in resnice.

Počivaj mirno, blagi, dobri in značajni Štipko! Temni Gorjanci naj čuvajo Tvojo gomilo, kakor so čuvali Tvojo žebel-ponosno Karavanke! —